

Pinkhof Medische spellingcontrole – versie 4.1
**voor Microsoft™ Word®, Microsoft™ Outlook® en overige onder-
 delen van Microsoft™ Office® met Nederlandstalige spellingcontrole**

Handleiding

1	Woord vooraf.....	2
2	Aanvullingen en verbeteringen.....	4
3	Reikwijdte van een spellingcontrole.....	4
4	Systeemvereisten.....	5
5	Installatie.....	6
	5.1 Activering tijdens installatie.....	7
	5.2 Compatibiliteit met andere spellingproducten.....	10
	5.3 Macrobeveiliging en zoekvenster.....	10
	5.4 Geen zoekvensterknop op de knoppenbalk in Word.....	11
	5.5 De-installatie.....	12
6	Het woordmateriaal van <i>Pinkhof Medische spellingcontrole</i>	13
7	Spelling van medische vaktermen in het Nederlands.....	14
	7.1 Uitzonderingsgevallen in <i>Pinkhof Medische spellingcontrole</i>	16
	7.2 Spellingkenmerken van medisch Latijn.....	17
	7.3 <i>Terminologica Anatomica</i> vervangt <i>Nomina Anatomica</i>	17
8	Spellingcontrole van medisch Nederlands.....	19
	8.1 Spellingcontrole van woordgroepen met het zoekvenster.....	19
	8.1.1 Sneltoets voor zoekvenster.....	20
	8.1.2 Werking van het zoekvenster.....	20
	8.1.3 Latijnse woordgroepen in het zoekvenster.....	21
	8.1.4 Opties in het zoekvenster.....	21
	8.2 Hoofdlettergevoelige spellingcontrole.....	22
	8.3 Toevoegen van niet-herkende vaktermen.....	22
9	Spellingdynamiek in de medische terminologie.....	23
	9.1 Spellingwijzigingen met ingang van 2005.....	23
	9.2 Spellingwijzigingen met ingang van 1995.....	24
	9.3 Samenstellingen en het liggend streepje.....	25
	9.3.1 Het liggend streepje bij klinkerbotsing.....	25
	9.3.2 Het liggend streepje naar keuze.....	26
	9.4 Eponiemen, micro-organismen en letterwoorden.....	28
10	Colofon.....	31
11	Bronmateriaal.....	31
12	Gebruiksrechten.....	31

Eventuele aanvullingen en verbeteringen zijn opgenomen in de laatste versie van de gebruikershandleiding, aangeboden als pdf-download op www.pinkhof.nl

1 Woord vooraf

Versie 4 van *Pinkhof Medische spellingcontrole* betreft een uitbreiding van versie 3 met ruim 10.000 nieuwe medische begrippen, waaronder:

aiossen	beroertezorg	chikungunyavirus
clickhaler	diabetesitas	endocannabinol
expertverpleegkundige	fingerprintbodymyopathie	galblaasstraat
haptotherapie	highcareobstetrieafdeling	intensivecaregeneeskunde
karosji	laatmijgaanverklaring	larventherapie
meshoom	mindfulness	norovirus
pouchitis	rejuvenatievaginoplastiek	rotavirusvaccin
sanitatie	SEH-arts	telecardiologie
in-transitmetastase	verstandelijkgehandicapten-arts	wensgeneeskunde

Bovendien is het hulpprogramma voor de spellingcontrole van Microsoft Office nu ook geschikt voor gebruik in combinatie met Office 2010 en Windows Vista en Windows 7.

Pinkhof Medische spellingcontrole is in 1999 door zijn gebruikers in Nederland en Vlaanderen met geestdrift ontvangen als het eerste professionele taalhulpmiddel voor de verwerking van medische teksten in het Nederlands. De vele positieve reacties van een gestaag groeiend aantal gebruikers rechtvaardigden de verschijning in april 2004 van versie 2, met ruim 25.000 nieuwe woorden en geschikt voor nieuwe versies van Microsoft Office.

Deze spellingcontrole volgt de spellingregels die door de Nederlandse Taalunie op 15 oktober 2005 zijn bekendgemaakt en die vanaf 1 augustus 2006 officieel verplicht zijn voor onderwijsinstellingen en de overheid. Deze handleiding beschrijft beknopt de gevolgen van deze spellingregels voor Nederlandstalige medische terminologie.

De spellingregels zijn vervat in de ‘Leidraad’ bij de *Woordenlijst Nederlandse taal* op <http://woordenlijst.org>. Meer informatie over de spelling van het Nederlands en het spellingbeleid in Nederland en Vlaanderen is te vinden op de website www.taalunieversum.nl.

Kortheidshalve wordt in deze handleiding over ‘de nieuwe spelling’ gesproken waar wordt bedoeld op de spellingregels van oktober 2005, dus niet meer op de in 1995 ingevoerde, ‘minder nieuwe’ spellingregels. Niettemin is de beknopte uitleg over de spellingwijziging in 1995, die immers nog niet voor alle taalgebruikers vertrouwd is, in deze handleiding grotendeels gehandhaafd, maar nu weliswaar geïntegreerd in de algemene spellinguitleg.

Pinkhof Medische spellingcontrole is aangepast aan de *Terminologia Anatomica*. Deze internationaal erkende anatomische naamgeving, die in 1999 de *Nomina Anatomica* heeft vervangen, bevat zowel geheel nieuwe Latijnse begrippen als verraderlijke spellingwijzigingen in gehandhaafde termen. De opgenomen verzameling van stof- en merknamen van geneesmiddelen uit het *Informatorium Medicamentorum* is namens het WINAP beschikbaar gesteld door Z-Index bv. Voorts zijn nieuwe

inzichten verwerkt met betrekking tot controversiële spellingvormen, zoals ‘thyr(e)o’, ‘immuno/immuun’ en ‘r(h)esus’. Overige verbeteringen komen verderop in deze handleiding aan de orde.

Voortdurend terminologisch overleg met de redactie van het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* is van wezenlijk belang geweest voor de kwaliteit van het opgenomen woordmateriaal. *Pinkhof Medische spellingcontrole* sluit hierdoor nauw aan bij de spellingpraktijk van dit toonaangevende wetenschappelijke tijdschrift. Voor de vele bijdragen ben ik dank verschuldigd aan wetenschappelijk eindredacteur dr. H.C. Walvoort en drs. M. Kabos.

Eventuele aanvullingen op deze handleiding worden geplaatst op de website www.pinkhof.nl. Suggesties voor opname van begrippen in een volgende editie en overige op- en aanmerkingen zijn welkom. Gebruikers kunnen deze sturen naar het e-mailadres pinkhof@bsl.nl.

Houten, november 2008/september 2010
De samensteller,

Arnoud van den Eerenbeemt

2 Aanvullingen en verbeteringen

Eventuele aanvullingen en verbeteringen zijn opgenomen in de laatste versie van de gebruikershandleiding, aangeboden als download op www.pinkhof.nl. Lees in paragraaf 5.2 (blz. 10) over de compatibiliteit van *Pinkhof Medische spellingcontrole* met andere spellingproducten.

3 Reikwijdte van een spellingcontrole

De spellingcontrole van Microsoft Office herkent geen Griekse letters. Dit maakt opname van vormen als ‘ α -stralen’ en ‘ β -blokker’ in *Pinkhof Medische spellingcontrole* onmogelijk. Alle termen zijn daarom met de Griekse letter voluit geschreven: ‘alfastralen’, ‘bètablokker’.

Veel medische termen kennen vormvarianten in het Nederlandse taalgebruik: een klassieke vorm en een vernederlandste vorm. Het gebruik van beide vormen wordt door de context van de term bepaald.

<i>fout gespeld</i>	<i>juist gespeld</i>
<i>diagnose: ‘artritis gonorroïca’</i>	<i>diagnose: ‘arthritis gonorrhoica’</i>
Er is een gonorr ho ische ar th ritis vastgesteld.	Er is een gonorr o ische ar tr itis vastgesteld.
<i>diagnose: ‘astma bronchiale’</i>	<i>diagnose: ‘asthma bronchiale’</i>
De patiënt heeft een ast h ma-aanval.	De patiënt heeft een ast m a-aanval.

Pinkhof Medische spellingcontrole beoordeelt de spelling van afzonderlijke woorden, niet van woordgroepen. Hierdoor keurt het alle vormvarianten van een term goed, ongeacht de context. De taalgebruiker moet tijdens het schrijven van de tekst aan de hand van de context zelf vaststellen welke vormvariant is voorgescreven. Behulpzaam hierbij is het zoekvenster (zie blz. 20), waarmee de spelling van ruim 21.000 Latijnse medische woordgroepen kan worden opgezocht.

De paragraaf ‘Spelling van medische vaktermen in het Nederlands’ (blz. 14) behandelt de bijzonderheden van spellingcontrole van medische teksten.

4 **Stysteemvereisten**

De pc en de daarop geïnstalleerde programmatuur moeten aan de volgende systeemvereisten voldoen:

besturingssysteem	Windows 7, Vista, XP of 2000
vrije schijfruimte	25 MB
Microsoft Office	Reeds geïnstalleerde software: Microsoft Office 2010, 2007, 2003, xp of 2000, dan wel een of meer afzonderlijk geïnstalleerde programma's uit Office, te weten: Word, Outlook, Excel, PowerPoint, FrontPage, Access, InfoPath, OneNote, Visio, Project en/of Publisher.
internet	Er is internettoegang nodig voor programma-activering.
spellingvoorziening	Als standaardonderdeel van Microsoft Office NL dient de Nederlandstalige spellingchecker voor Microsoft Office geïnstalleerd te zijn. Let op: de door Uitgeverij Het Spectrum geleverde spellingcontrole, bekendstaand als 'het Witte boekje', voldoet als installatievoorwaarde, maar wordt tijdens de installatie van <i>Pinkhof Medische spellingcontrole</i> vervangen door de 'groene' spellingcontrole.

De aanschaf van dit product verschaft een licentie voor installatie en gebruik van *Pinkhof Medische spellingcontrole* op één pc. Voor installatie en gebruik in een netwerk gelden afwijkende technische instellingen en licentievoorwaarden. Bohn Stafleu van Loghum verstrekt u graag informatie hierover. Neemt u hiertoe contact op met de Servicedesk, telefoon (030) 638 37 00, fax (030) 638 39 99, e-mail support@bsl.nl. Zie ook www.bsl.nl en www.pinkhof.nl.

5 Installatie

Netwerkbeheerders:

Onderstaande installatieaanwijzingen hebben betrekking op de stand-alone-versie van dit product. Aanvullende aanwijzingen voor installatie in een netwerk worden bij aanschaf van een groepslicentie van *Pinkhof Medische spellingcontrole* door de Servicedesk van Bohn Stafleu van Loghum aan de groepslicentiehouder verstrekt. U kunt deze aanwijzingen desgewenst opvragen bij:

Bohn Stafleu van Loghum – Technische helpdesk
e-mail: onlineklantenservice@bsl.nl
telefoon: 030 - 638 3735
fax: 030 - 638 3999

Voor de installatie van *Pinkhof Medische spellingcontrole* gaat u als volgt te werk:

- Dubbelklik op het productbestand dat u hebt gedownload. De installatie start nu automatisch. Volg de aanwijzingen op het scherm. De vraag verschijnt of de uitgever van het programma, Knowledge Concepts bv, als betrouwbaar mag worden beschouwd en of het programma mag worden uitgevoerd. Knowledge Concepts bv heeft in opdracht van Bohn Stafleu van Loghum het taalkundige programmeerwerk uitgevoerd. U kunt daarom ‘ja’ antwoorden.
- Tijdens de installatie zal worden gevraagd het product door middel van de bijgeleverde activeringscode te activeren. U hebt deze code bij aankoop door uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum verstrekt gekregen, bijvoorbeeld in een aankoopbevestiging. Bewaart u deze code goed, want zij wordt u slechts eenmaal verstrekt. De code is geschikt voor gebruik door één gebruiker op één afzonderlijke pc. De code kan op dezelfde pc meermalen gebruikt worden, maar is niet overdraagbaar naar andere pc's. Indien u activatie uitstelt, zal *Pinkhof Medische spellingcontrole* gedurende tien dagen met beperkte functionaliteit beschikbaar zijn. Als *Pinkhof Medische spellingcontrole* na tien dagen niet geactiveerd is, wordt de medische spellingcontrole vervangen door niet-medische Nederlandstalige spellingcontrole en vervalt de mogelijkheid in medische termen te zoeken.
- Controleer na voltooiing van de installatie als volgt of *Pinkhof Medische spellingcontrole* werkt. Voer in Microsoft Word de volgende term (een samen-trekking van ‘obesitas’ en ‘diabetes’) in, inclusief de tikfout ‘ss’:

diabesitass

Start nu de spellingcontrole door op F7 te drukken. De installatie is geslaagd als dit woord in de tekst rood wordt onderkringeld, het in het spellingvenster rood wordt weergegeven en in het contextmenu (via de rechtermuisknop) de spelling-suggestie ‘diabesitas’ verschijnt, met -as in plaats van -ass.

Verschijnt deze suggestie niet tijdens de spellingcontrole, dan is *Pinkhof Medische spellingcontrole* niet juist geïnstalleerd. Voer de installatie dan opnieuw uit en kies in de installatieprocedure de optie ‘repareren’. Ga zo nodig na of ‘Nederlands’ als taal aan de ingevoerde tekst is toegekend door middel van de optie Taal instellen.

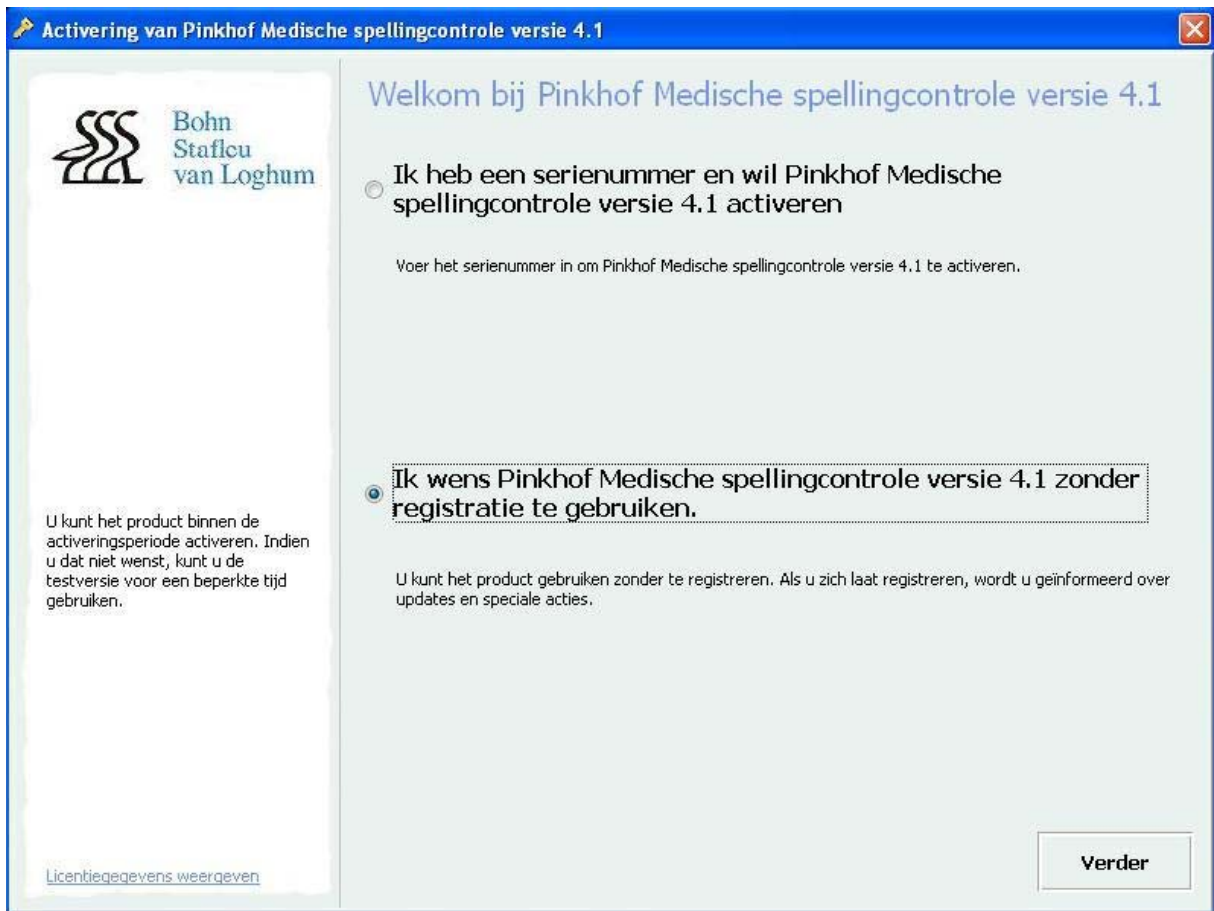
5.1 Activering tijdens installatie

Om *Pinkhof Medische spellingcontrole* versie 4 te kunnen gebruiken, dient u het programma eenmalig te activeren. Hiervoor hebt u de activeringscode nodig die bij het product wordt geleverd. Zolang *Pinkhof Medische spellingcontrole* niet geactiveerd is verschijnt het activeringsscherm zodra u de Nederlandse spellingcontrole binnen Microsoft Word opstart, en zodra u het zoekscherm van *Pinkhof Medische spellingcontrole* activeert.

De installatieprocedure bestaat uit drie stappen:

- Als eerste stap worden verscheidene controles uitgevoerd: er moet een geschikte versie van Microsoft Office® beschikbaar zijn op het systeem en daarin moet de Nederlandstalige spellingcontrole beschikbaar zijn. Indien de installatie een upgrade betreft, wordt tevens gecontroleerd of een legale oudere versie van *Pinkhof Medische spellingcontrole* beschikbaar is.
- Als tweede stap moet het product worden geactiveerd.
- Als derde stap wordt *Pinkhof Medische spellingcontrole* geïnstalleerd.

De activeringsfase voert u langs twee schermen. Het eerste activeringsscherm biedt u een keuze: u kunt nu activeren, of u kunt tijdelijk met een ongeregistreerd product met werken. Maak uw keuze en klik op de knop 'verder'. Het werken met een ongeregistreerd product is 10 dagen mogelijk en zorgt ervoor dat *Pinkhof Medische spellingcontrole* slechts beperkte functionaliteit biedt. Na 10 dagen zal het ongeregistreerde product ophouden te functioneren.

Bij registratie verschijnt een tweede scherm waarin u de meegeleverde installatiecode, uw naam en e-mailadres kunt invoeren.

Activering van Pinkhof Medische spellingcontrole versie 4.1

Bohn
Stafleu
van Loghum

Online activeren

Serienummer invoeren

[Waar vindt u uw serienummer?](#)

Voer uw naam/firma in

Uw e-mail adres invoeren

Voer alle informatie in die noodzakelijk is om het activeringsproces te starten.

[Licentiegegevens weergeven](#)

Terug Verder

Beide schermen bieden de mogelijkheid de activerings- en licentiestatus te bekijken: links onderin het scherm bevindt zich de tekst 'licentiegegevens weergeven', die toegang tot het licentiescherm geeft.

Door 'verder' aan te klikken geeft u de activeringssoftware opdracht om *Pinkhof Medische spellingcontrole* via het internet te activeren. Tijdens het activeren verschijnen aanvullende schermen zoals hieronder weergegeven, om u op de hoogte te houden van voortgang en resultaten.

Web Activation

Een module moet online worden geactiveerd.

Ga na of er verbinding met het internet is gemaakt.

[Proxy-instellingen](#)

Nu activeren! Annuleren

5.2 Compatibiliteit met andere spellingproducten

Microsoft Office laat het gebruik van slechts één spellingbestand per taal toe. Het is niet mogelijk tijdens de spellingcontrole naast het spellingbestand van *Pinkhof Medische spellingcontrole* het oorspronkelijke Nederlandstalige spellingbestand van Microsoft of spellingbestanden van andere uitgevers te raadplegen. Het zoekscherm van *Pinkhof Medische spellingcontrole* kan wel worden geraadpleegd in combinatie met het zoekscherm van spellinguitgaven van andere uitgevers. Daartoe moet *Pinkhof Medische spellingcontrole* als laatste spellingprogramma zijn geïnstalleerd.

Het spellingbestand van *Pinkhof Medische spellingcontrole* bevat ruim 500.000 woorden, te weten 160.000 medische woorden en alle woorden uit de niet-medische spellingcontrole van Microsoft Office. Dit woordaantal wordt door geen enkel ander spellingcontroleproduct voor het Nederlands geëvenaard. Met *Pinkhof Medische spellingcontrole* beschikt men dus over de uitgebreidste Nederlandstalige spellinglijst voor Microsoft Office.

5.3 Macrobeveiliging en zoekvenster

Na installatie geeft Microsoft Word u een beveiligingswaarschuwing omdat het meegeleverde bestand *Pinkhof410.dot* macro's bevat. Deze macro's zijn aangebracht door Knowledge Concepts, de vervaardigers van de software voor *Pinkhof Medische spellingcontrole*, en vormen een wezenlijk onderdeel van de spellingcontrole. Het meldingsscherm laat zien dat Knowledge Concepts een vertrouwde leverancier is. U dient dan ook aan te vinken dat u macro's van deze leverancier vertrouwt en daarna de knop 'macro's toestaan' aan te klikken. Bij een volgend gebruik van *Pinkhof Medische spellingcontrole* zal de melding dan niet opnieuw verschijnen.

Mogelijk toont Microsoft Word u na installatie een melding dat de macro voor de installatie van de knop voor het zoekvenster vanwege een beveiligingsinstelling niet kan worden uitgevoerd. In dat geval staat uw beveiligingsinstelling op 'zeer hoog'. Dit lost u als volgt op:

Word 2007 / Word 2010

In Word 2007 kiest u voor deze optie via het tabblad Ontwikkelaars. Dit voegt u eerst toe aan het lint via Office-knop | Opties voor Word | Populair | Tabblad voor ontwikkelaars. In dit tabblad op het lint kiest u voor Macrobeveiliging, waarna u in het Vertrouwenscentrum terecht komt. Daar kiest u voor de derde optie: 'alle macro's uitschakelen, met uitzondering van macro's die digitaal zijn ondertekend'.

Word 2003 en lager

U gaat in Word 2003 en lager als volgt te werk:

- Open in Word het menu Extra.
- Kies de menuoptie Macro. Kies tabblad Beveiliging.
- Kies 'Beveiligingsniveau hoog' of 'Beveiligingsniveau middel' op het tabblad Beveiligingsniveau. Kies OK.
- Sluit Word af en start Word opnieuw op.
- Het zoekvenster kan nu worden geopend.

5.4 Geen zoekvensterknop op de knoppenbalk in Word

In de Microsoft Office 2007- en 2010-versie van Word bevindt de zoekvensterknop zich in het tabblad Invoegtoepassingen. In andere Microsoft Office-versies bevindt de knop zich in de menubalk van het hoofdscherm.

Wanneer de knop om de zoek- en helpfunctie van *Pinkhof Medische spellingcontrole* te starten niet verschijnt nadat u Word opnieuw hebt geopend, komt dit doorgaans doordat het installatieprogramma de map waarin sjabloonbestanden worden geplaatst niet kan vinden. Het installatieprogramma moet het sjabloonbestand *Pinkhof410.dot*, dat de knop voor *Pinkhof Medische spellingcontrole* op de knoppenbalk plaatst, naar deze map kunnen kopiëren. Sjabloonbestanden die in de map \Office\Startup staan, worden bij het opstarten automatisch in Word geladen. De map \Startup bevindt zich gewoonlijk in de map \Office (voor Office 2000 en XP), \Office11 (voor Office 2003), \Office12 (voor Office 2007) of \Office14 (voor Office 2010) van de geïnstalleerde Office-versie. Het volledige pad naar deze map is dan bijvoorbeeld voor Office 2007 C:\Program Files\Program Files\Microsoft Office\Office12\Startup.

Werkt u niet met een Nederlandstalige of Engelstalige Office-versie, dan heet deze map niet 'Startup', maar heeft hij een overeenkomstige naam in de taal van de geïnstalleerde Office-versie. U moet dan zelf het bestand *Pinkhof410.dot* in deze map plaatsen. De knop van *Pinkhof Medische spellingcontrole* zal dan automatisch in de knoppenbalk van Word worden opgenomen, in Word 2007 en Word 2010 onder de tab Invoegtoepassingen. Het sjabloonbestand *Pinkhof410.dot* vindt u in de installatiemap die tijdens de installatie is aangewezen, doorgaans C:\Program Files\Bohn Stafleu van Loghum\Pinkhof Medische spellingcontrole.

5.5 De-installatie

De-installatie

U kunt *Pinkhof Medische spellingcontrole* op drie verschillende manieren van uw systeem verwijderen:

1. Via **Menu Start**. Klik achtereenvolgens op:
Start | [alle] programma's | Bohn Stafleu van Loghum |
Pinkhof Medische spellingcontrole |
Pinkhof Medische spellingcontrole 4.1 verwijderen
2. Via het **Configuratiescherm**. Klik achtereenvolgens op:
Start | Instellingen | Configuratiescherm |
Programma's toevoegen en verwijderen |
Pinkhof Medische spellingcontrole | verwijderen
3. Via een **opdracht** in de programmamap:
Start de Verkenner.
Ga naar C:\Bohn Stafleu van Loghum | Pinkhof Medische spellingcontrole
Dubbelklik op verwijder_PinkhofMedischeSpellingControle_4-1.bat

6 Het woordmateriaal van *Pinkhof Medische spellingcontrole*

Met *Pinkhof Medische spellingcontrole* versie 4 beschikt de spellingcontrole van Microsoft Office over ruim 160.000 medische termen en 21.000 Latijnse medische woordgroepen in aanvulling op de circa 340.000 woorden in de normale spellingwoordenlijst. De woordenschat van de elfde druk (2006) van *Pinkhof Geneeskundig woordenboek* vormt de basis van deze medische begrippenlijst.

De uit dit woordenboek overgenomen vaktermen zijn in enkele opzichten verbeterd. Dit betekent dat een spellingvorm in *Pinkhof Medische spellingcontrole* voorrang krijgt op een afwijkende spellingvorm van dezelfde term in de elfde druk (2006) van *Pinkhof Geneeskundig woordenboek*.

Naast geschikte trefwoorden uit het woordenboek zijn tienduizenden overige termen uit het medische taalgebruik in Nederland aan de lijst toegevoegd, in het bijzonder werkwoorden (met verbuigingen) voor medische verrichtingen, specialistische termen, Latijnse termen uit de anatomische nomenclatuur *Terminologia Anatomica* (1999), micro-organismen en stof- en merknamen van geneesmiddelen.

Versie 4 van *Pinkhof Medische spellingcontrole* kent de schrijfwijze van:

- ruim 124.000 zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, waaronder Latijnse en Griekse termen, vernederlandste varianten, meervoudsvormen en verbuigingen
- ruim 21.000 Latijnse medische woordgroepen (zie blz. 19)
- ruim 10.000 anatomische termen, conform de *Terminologia Anatomica*; termen uit de voorgaande naamgeving, de *Nomina Anatomica*, zijn in versie 4 gehandhaafd, tenzij zij tot een conflict met de nieuwe spellingvorm leiden
- ruim 10.000 farmaceutische stof- en merknamen uit het *Informatorium Medicamentorum* (per november 2008) van WINAP/KNMP
- ruim 5000 tandheelkundige termen
- ruim 4000 veelvoorkomende persoonsnamen en letterwoorden
- ruim 2000 delen van namen van micro-organismen
- ruim 5000 vervoegingen van medische werkwoorden
- een zorgvuldige en beperkte selectie van veel gebruikte Engelse medische termen

De schrijfwijze van de opgenomen termen volgt de spellingregels die in oktober 2005 door de Nederlandse Taalunie openbaar zijn gemaakt en die per 1 augustus 2006 verplicht zijn gesteld voor onderwijsinstellingen en de overheid in Nederland.

7 Spelling van medische vaktermen in het Nederlands

Velen in de gezondheidszorg gebruiken goed beschouwd een mengtaal wanneer zij in het Nederlands over medische zaken communiceren. Hun vaktaal bevat namelijk niet alleen ‘gewone’ Nederlandse woorden en vaktermen, maar ook veel vaktermen van Griekse en Latijnse oorsprong. De meeste van deze woorden stammen echter niet uit de oudheid, maar zijn in de loop der eeuwen als nieuwe begrippen uit klassieke woordbouwstenen samengesteld.

Veel Griekse en Latijnse geneeskundige termen zijn in de loop van de tijd vernederlandst. Dit houdt in dat de spelling en veelal ook de uitspraak van deze woorden zich naar het Nederlands zijn gaan richten. Schreef men vroeger ‘de asthmapatiënt lijdt tevens aan rheuma’, tegenwoordig schrapt men in deze zin tweemaal de letter h. Het woord ‘reuma’ werd vroeger als ‘rui-maa’ uitgesproken, volgens de gereconstrueerde klank- en uitspraakregels van het klassieke Grieks. Tegenwoordig volgt het woord echter de klankregels van het Nederlands: ‘reu-maa’.

Deze ontwikkeling is in de afgelopen decennia in een versnelling geraakt. Vernederlandsing is een natuurlijk proces dat alle leenwoorden vroeger of later ondergaan. Woorden als ‘kelder’ en ‘zolder’, op het oog ‘oorspronkelijk Nederlands’, schreef men ooit als ‘cellarium’ en ‘solarium’. Deze Latijnse leenwoorden zijn verregaand vernederlandst en lijken nog maar weinig op hun oorsprong.

De belangrijkste kenmerken van deze spellingaanpassing van klassieke medische termen aan het moderne Nederlandse woordbeeld zijn weergegeven in het navolgende overzicht, dat niet pretendeert volledig te zijn.

	<i>klassieke vorm</i>	<i>vernederlandste vorm/afleiding</i>
ae → e	faeces	feces
	haemangioma	hemangioom
c → k	clinica	klinisch
	clysmā	klysmā
	leucaemia	leukemie
ei → eï	tracheitis	tracheïtis
oe(a) → e(e), eu, oe	apnoea	apneu
	diarrhoea	diarree
ph → f	encephalographia	encefalografie
	pharyngealis	faryngeaal
	staphylococcus	stafylokok
rh → r	rheuma, rhinitis	reuma, rinitis
	cirrhosis, rhinorrhagia	cirrose, rinorragie
th → t	arthritis	artritis
	erythrocytopenia	erythrocytopenie
	ophthalmoblennorrhoea	oftalmoblennorroe
	thrombosis	trombose, trombus
y → i	antiarrhythmica	antiaritmica
	paroxysmalis	paroxismaal
	pyramidalis	piramidaal
-ia → -ie	thrombocytopenia	trombocytopenie
-mus → -me	chimaerismus	chimerisme
-sis → -se	fibrosis	fibrose
	giardiasis	giardiase

De getoonde spellingveranderingen en klankverschuivingen vormen geen consistent stelsel. Taal heeft immers niet de logica en exactheid van wiskunde en ontwikkelt zich grillig. Er zijn dan ook veel uitzonderingen, waarop men bedacht moet zijn. Zo zijn in 1995 de vormen ‘catheter’ en ‘kyste’ gewijzigd in ‘katheter’ respectievelijk ‘cyste’. Het Latijnse ‘faeces’ wordt in een Nederlandstalige context als ‘feces’ geschreven. Daarentegen wordt ‘laesie’ onverminderd met ‘ae’ gespeld. Het effect van de in 1995 en 2005 vastgelegde spellingregels op de medische terminologie in het Nederlands komt aan de orde in paragraaf 9.1 (blz. 23).

De toepassing van niet-vernederlandste klassieke termen vraagt van de taalgebruiker dus enig taalkundig opmerkingsvermogen, in het bijzonder ten aanzien van de geschreven taal. De lastige vormvariatie geldt gelukkig slechts voor een deel van de medische vaktermen. Veel begrippen kennen maar één schrijfwijze, ongeacht de toepassing ervan in een klassieke of Nederlandse uitdrukking:

alopecia	endocarditis	femur
hernia	tractus	medulla
pleuritis	uranoschisis	varices

Men moet daarom reeds tijdens het toepassen van vaktermen met vormvarianten in een tekst bedenken of de context ‘onvervalst Latijnse of Griekse’ dan wel vernederlandste vormen voorschrijft.

Vaak kan men aan de uitgang van de medische term zien dat het woord niet is vernederlandst (‘acute infantiele polio-encefalitis’) of dat het juist Latijn betreft (‘polioencephalitis acuta infantium’). Besluit men de klassieke vorm van een vakterm te gebruiken, dan moeten de klassieke spellingregels op de schrijfwijze worden toegepast.

De hierbij voorgeschreven letters en lettercombinaties komen echter niet altijd overeen met de klanken en het woordbeeld die wij in het Nederlands gewend zijn. Velen zullen geneigd zijn het Latijnse ‘os parietale’ te schrijven als het onjuiste ‘os pariëtale’, in analogie met het Nederlandse ‘het pariëtale been’ of ‘de pariëtale hersenkwab’.

Men moet zich dus vertrouwd maken met elementaire ‘medische spellingregels’. Deze zijn gebaseerd op het Latijn en op het Grieks (weliswaar geschreven met ‘Nederlandse’ letters). De in deze paragraaf getoonde voorbeelden vormen hierbij een leidraad.

7.1 Uitzonderingsgevallen in *Pinkhof Medische spellingcontrole*

Pinkhof Medische spellingcontrole wijkt af van de *Woordenlijst Nederlandse taal* en/of de 'Grote Van Dale' in de schrijfwijze van een beperkt aantal medische vaktermen:

ABO-antagonisme	De bloedgroepaanduiding 'ABO-' (O = 'óó') wordt door het <i>Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde</i> en veel transfusieartsen gebruikt. De Grote Van Dale vermeldt deze vorm en tevens de verouderde vorm 'ABo' (o = 'nul'). De spellingcontrole keurt deze laatste vorm niet goed.
dys-	De spellingcontrole laat dit Griekse voorvoegsel (niet te verwarren met Latijn 'dis') intact bij woordafbreking (dysenterie, dys-artrie), ook waar de Woordenlijst 'dy-s' voorschrijft (dy-senterie, dy-sartrie). Deze woordafbreking houdt geen rekening met de herkomst van het woord. Dit bemoeilijkt een goed begrip en gebruik van de functie van het voorvoegsel 'dys-', dat in de hedendaagse medische terminologie nog steeds productief is.
elephantiasis	De spellingcontrole handhaaft in dit woord de Latijnse spelling -ph- in analogie met andere Latijnse ziektenamen op -iasis. De vernederlandste vorm is 'elefantiasé'.
geneesmiddelen	De spellingcontrole keurt alle vernederlandste vormen van Latijnse geneesmiddelgroepsaanduidingen goed, in analogie met de vernederlandste vormen 'anestheticum' en 'anti-epilepticum' in de Grote Van Dale. De vernederlandste vormen betreffen onder meer: antiastmatica, antidiarroïca, antigonorroïca, antiprotozoïca, antireumatica, antiartritica, hem(at)opoëtica, hemostatica, hemostyptica, oftalmologica en hun enkelvoudsvorm, eindigend op -icum.
-kèle	De spellingcontrole keurt vormen met -kèle goed. De officiële vorm is 'cele', uit te spreken als 'see-le'. Deze uitgang wordt echter in het algemeen als 'kèle' uitgesproken.
urethra	De afleidingen van de Latijnse naam van de urinebuis behouden als Nederlands bijvoeglijk naamwoord 'urethraal' en 'urethrale' de 'Latijnse' h, dit voor een duidelijker onderscheid met 'ureteraal' en 'ureterale', de nagenoeg identieke afleidingen van 'ureter' (urineleider).

Het gangbare onderscheid tussen aanduidingen van de schildklier in de anatomie ('thyro-') en in de kliniek ('thyreo-') is zo veel mogelijk op de praktijk afgestemd. Van uitwisselbare voor- en invoegsels als 'immuno' en 'immuun' zijn waar mogelijk beide vormen opgenomen.

Alle afleidingen van *Rhesus macaca*, de resusaap, zijn in lijn met de officiële spellingregels gebracht: 'resusfactor' en 'resusincompatibiliteit', in weerwil van 'Rh-factor'.

Van nagenoeg alle ontstekingsaanduidingen op '-itis' en ziekteaanduidingen op '-osis/-ose' zijn de vernederlandste bastaardvorm en de klassieke vorm opgenomen. Van overige medische begrippen met vormvarianten is de klassieke vorm

slechts opgenomen indien deze nog met enige regelmaat en bij voorkeur in vaste combinaties met andere Latijnse termen wordt gebruikt. Zo is ‘syphilis’ niet meer opgenomen, dit ten nadele van verouderende diagnoses als ‘syphilis non-gonorrhoeica’, ‘~ connatalis’, ‘~ primaria’, ‘~ epidemica/endemica’, maar ten gunste van het veel frequentere gebruik van de Nederlandse vorm, ‘syfilis’. Ook ‘oesophagus’, dat in de Latijnse vorm in principe niet zelfstandig in Nederlandstalige teksten wordt gebruikt, ontbreekt – en wel ten gunste van ‘oesofagus’ (‘de oesofagus reageert spastisch’).

7.2 Spellingkenmerken van medisch Latijn

Het Latijn kent geen trema. Een woord als ‘glutei’, uitgesproken als ‘gluu-tee-ie’, wordt dus zonder trema op de i geschreven. Het trema voorkomt in het Nederlands dat twee klinkers samen een eenklank (ie, oe enz.) of tweeklank (ei, ui enz.) vormen. De dubbele ii, die in het Latijn veel voorkomt, is in het Nederlands geen afzonderlijke klinker. Daarom is het trema onnodig in woorden als ‘vergroeiing’ en ‘plooïing’, maar ook in medische termen als ‘arteriitis’, ‘fasciitis’ en ‘synovii-tis’. Dit geldt ook wanneer deze woorden worden gebruikt in combinatie met een Nederlands bijvoeglijk naamwoord: ‘een acute arteriitis’.

Het Latijn kent evenmin klanken die met twee letters worden geschreven, zoals de Nederlandse klanken ie, oo, aa, ui, ou enz. De letters ‘ou’ in ‘genitourethralis’ behoren tot afzonderlijke lettergrepen, zijn hier dus uit te spreken als ‘oo-uu’ en mogen niet worden verward met de klank ‘ou’ als in ‘verkouden’. Dergelijke ‘botsende’ klinkers worden in klassieke, niet-vernederlandste vormen in principe niet gescheiden. Omwille van de leesbaarheid mogen zij door een liggend streepje worden gescheiden, behalve in Latijnse termen uit de anatomische naamgeving (zie de volgende paragraaf). In Nederlandse afleidingen wordt het liggend streepje bij deze ‘klinkerbotsing’ uiteraard wel gebruikt: ‘een genito-urethrale infectie’.

Bij veel vaktermen komt de spelling van de klassieke vorm of van woorddelen hiervan overeen met de huidige Engelse schrijfwijze, die men dikwijls in vakliteratuur tegenkomt. Dit kan de taalgebruiker verleiden te veronderstellen dat de Engelse schrijfwijze ‘dus’ ook de juiste Nederlandse spelling is. Goede voorbeelden hiervan zijn de woorden ‘labyrinth’ (labyrint), ‘orthopaedic’ (orthopedisch), ‘paroxysmal’ (paroxismaal), ‘pyramidal’ (piramidaal) en ‘cystic fibrose’ (‘cystische fibrose’ of ‘cystic fibrosis’).

7.3 Terminologica Anatomica vervangt Nomina Anatomica

Pinkhof Medische spellingcontrole versie 4 bevat alle afzonderlijke Latijnse termen, voornamelijk zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, waaruit de *Terminologia Anatomica* (TA) is samengesteld. Dit stelsel van regels voor naamgeving van vaktermen en de vastgelegde namen zelf, kortweg een ‘nomenclatuur’ genoemd, is in 1999 door de Federative Committee on Anatomical Terminology (FCAT) ingevoerd en wordt door steeds meer wetenschappelijke tijdschriften overgenomen. Deze anatomische nomenclatuur vervangt de *Nomina Anatomica* (NA), die gedurende enkele decennia in gebruik is geweest en die in 1989 voor het laatst is bijgesteld. Sommige gebruikers van *Pinkhof Medische spellingcontrole* zullen tijdens hun opleiding nog termen uit de NA hebben geleerd.

De Latijnse spellingkenmerken van de TA komen grotendeels met die van de NA overeen. Het merendeel van de NA-termen is dan ook in versie 4 van *Pinkhof Medische spellingcontrole* gehandhaafd. Enkele honderden samengestelde bijvoeglijke naamwoorden in de NA hebben echter in de TA hun liggend streepje verloren. Zo wordt ‘fronto-occipitalis’ sinds 1999 als ‘frontooccipitalis’ geschreven (zie ook de vorige paragraaf).

De vernieuwing in de TA is in hoofdzaak inhoudelijk: er zijn nieuwe namen gevormd op grond van een herziene beoordeling van de desbetreffende functie in het lichaam, onder meer mogelijk gemaakt door moderne beeldvormende technieken. Zo is de NA-term ‘glandula prostata’ in de TA vervangen door ‘prostata’, omdat de prostaat meer dan alleen klierweefsel bevat. De NA-term ‘valva ileocaecalis’ betreft goed beschouwd geen ‘klep’ en is daarom vervangen door de TA-term ‘ostium ileale’, gecombineerd met twee labra, een frenulum en de ‘papilla ilealis’.

Van een aantal anatomische namen wordt in Nederlandstalige context de vernederlandsste vormvariant gebruikt, zoals ‘de oesofagus’ en ‘de farynx’ in plaats van het verouderde ‘de oesophagus’ en ‘de pharynx’. Maatgevend is hierbij de vermelding van de vernederlandsste vormvariant in het *Groot woordenboek der Nederlandse Taal* (de ‘Grote Van Dale’) van Van Dale Lexicografie.

8 Spellingcontrole van medisch Nederlands

De spellingcontrole van Office geeft bij de tikfout ‘woort’ verscheidene suggesties, waaruit de gebruiker kiest al naar gelang de context en de gewenste betekenis: ‘woord’, ‘word’, ‘wordt’, ‘Word’, enzovoort. Bij het gebruik van *Pinkhof Medische spellingcontrole* wordt extra oplettendheid van de gebruiker gevraagd. Immers, de spellinglijst bevat van veel medische samengestelde begrippen de afzonderlijke klassieke woorden en de vernederlandste vormen daarvan. De klassieke schrijfwijze is correct in een Latijnse context en de vernederlandste vorm wordt in Nederlandse tekst gebruikt. Vergelijk de volgende voorbeeldzinnen:

in een publicatie:	diagnose ‘arthritis urica acuta’
in medische omgangstaal:	er is sprake van acute jichtartritis
in een publicatie:	diagnose ‘cirrhosis hepatis letalis’
in medische omgangstaal:	er is sprake van een dodelijke levercirrose

Pinkhof Medische spellingcontrole beoordeelt elk afzonderlijk woord en houdt net zomin als de standaardspellingcontrole van Office rekening met de context, te weten het woord voor en na het gecontroleerde woord. De spellingcontrole keurt dus bijvoorbeeld ‘arthritis’, ‘artritis’, ‘cirrhosis’ en ‘cirrose’ goed, ongeacht of deze woorden in een Latijnse uitdrukking of in een vernederlandste uitdrukking voorkomen. Het zoekvenster, behandeld in paragraaf 8.1.2 (blz. 20), stelt de gebruiker echter in staat een groot aantal Latijnse vaste uitdrukkingen als woordgroep op te zoeken.

De grammaticaregels voor het Latijn zijn niet van toepassing op een Nederlandstalige tekst waarin leenwoorden uit het Latijn voorkomen. Men spreekt dus van ‘verscheidene casussen over twee radiologisch onderzochte tractussen’ en niet van ‘verscheidene casus over twee radiologisch onderzochte tractus’. Het Latijn kent zelfstandige naamwoorden waarvan de meervoudsvorm met de enkelvoudsvorm overeenkomt. De Nederlandse grammatica laat dit niet toe: in onze taal dient een meervoudsvorm als zodanig herkenbaar te zijn. Dit is ook de reden waarom het gebruik van ‘aios’ voor zowel enkelvoud als meervoud af te raden is. Wie de vorm ‘aiossen’ onfraai vindt en deze daarom mijdt, laat de lezer raden naar bedoeld enkelvoud of meervoud in een zin als: ‘Men vraagt de aios te komen.’

8.1 Spellingcontrole van woordgroepen met het zoekvenster

Na installatie van *Pinkhof Medische spellingcontrole* wordt boven in het bewerkingscherm van Word een knop voor het gebruik van het zoekvenster voor medische termen beschikbaar. Wanneer u op deze knop klikt, verschijnt een speciaal venster. Dit venster stelt u in staat gericht naar de schrijfwijze van medische begrippen te zoeken en de tekst van de handleiding, die u nu leest, op het scherm als helptekst te raadplegen. Deze tekst wordt tevens aangeboden als pdf-bestand in de programmamap onder het menu Start en als download op www.pinkhof.nl.

8.1.1 Sneltoets voor zoekvenster

U versnelt het openen van het zoekvenster van *Pinkhof Medische spellingcontrole* door middel van een sneltoets (toetsencombinatie), die het gebruik van de muis overbodig maakt. Een sneltoets definieert u als volgt:

Word 2007 en Word 2010

- Activeer de Office-knop .
- Kies 'Opties voor Word'.
- Kies 'Aanpassen'.
- Kies linksonder 'Sneltoetsen aanpassen'.
- Vervolg bij de tweede stap in Word 2003, hieronder.

Word 2003 en lager

- Open Extra | Aanpassen, Toetsenbord.
- Kies bij Categorie de optie Macro's.
- In de lijst rechts kiest u 'PinkhofMedischeSpellingcontrole'.
- Verplaats de cursor met de tabtoets naar het veld 'Druk op nieuwe sneltoets'.
- Ken aan het zoekvenster een toetsencombinatie toe die in Word nog beschikbaar is of kies een bestaande en minder gangbare toetsencombinatie in Word die u niet gebruikt. U kunt bijvoorbeeld Alt-Shift-P kiezen.
- De toetsencombinatie verschijnt in 'Gebruikte toetsen'.
- Verlaat het Menu via de toets OK.

8.1.2 Werking van het zoekvenster

In het invulvenster Zoektekst voert u het medische begrip in waarvan u de spelling wilt weten. U hoeft niet de volledige tekst in te voeren voordat *Pinkhof Medische spellingcontrole* aangeeft of de woordvorm die u in gedachten hebt, bestaat. Na invoer van ten minste drie tekens verschijnen in het venster 'Gevonden medische termen' in de spellingcontrole opgenomen begrippen die aan uw omschrijving voldoen. Naarmate u meer tekens invoert, wordt de selectie kleiner. Het resultatenvenster blijft leeg als geen enkele term in de begrippenlijst van *Pinkhof Medische spellingcontrole* de door u voorgestelde letters bevat.

Wanneer u in uw tekst drie letters of meer hebt gemarkeerd (met de Shift-toets in combinatie met de pijltoetsen of met de muis), verschijnt deze tekst bij opening van het zoekvenster automatisch in het invoerveld. U hoeft de zoektekst dan niet meer in te voeren.

Het zoekvenster beperkt zich tot termen in de spellinglijst van *Pinkhof Medische spellingcontrole* die het kenmerk 'medisch' hebben. Dit voorkomt dat het resultatenvenster talloze niet-medische termen toont, zoals 'hartenlust', 'van harte' en 'hartstochtelijk' naast 'hartkatheterisatie' en 'hartkamer'. Het kan voorkomen dat u een woord invoert dat juist is gespeld en in de begrippenlijst is opgenomen, maar dat niet als 'medische term' is gekenmerkt. Dit woord verschijnt dan niet in het zoekvenster. Dergelijke correcte niet-medische termen worden tijdens de spellingcontrole uiteraard wel herkend en goedgekeurd.

8.1.3 Latijnse woordgroepen in het zoekvenster

In aanvulling op de opgenomen 160.000 medische woorden zijn ruim 21.000 Latijnse medische woordgroepen opgenomen. De spelling hiervan kan met behulp van het zoekvenster snel en eenvoudig worden opgezocht. De volgende woordgroepen worden door de spellingcontrole herkend:

- ruim 8000 meerledige anatomische begrippen (*Terminologia Anatomica*)
- de volledige, meerledige naam van ruim 8000 bacteriesoorten
- de volledige naam van nagenoeg 2000 virussoorten
- ruim 3500 Latijnse ziekteaanduidingen

8.1.4 Opties in het zoekvenster

Er kan op drie manieren worden gezocht:

Pinkho...	U voert de beginletters van het woord in. Dit is de standaardzoekmethode. Na invoer van drie of meer letters verschijnen direct de eventueel gevonden woorden in het resultatenvenster. U hoeft bij deze zoekmethode dus niet de knop Zoeken aan te klikken. Voert u bijvoorbeeld 'ure' in, dan verschijnen in het resultatenvenster honderden woorden en woordgroepen die met 'ure' beginnen, zoals 'urethra', 'urethrorragie', 'ureteropening', de bacterie <i>Ureaplasma urealyticum</i>, 'urethra feminina', 'urethritis anterior' en 'urethrotomia externa'.
...inkho...	U voert letters in die ergens in het woord voorkomen, maar die niet het begin of het einde van het woord vormen. Na invoer van drie of meer letters klikt u op de knop Zoeken. De eventueel gevonden woorden verschijnen nu in het resultatenvenster. Voert u bijvoorbeeld 'reth' in, dan verschijnen in het resultatenvenster alle woorden en woordgroepen die 'reth' bevatten, zoals de bacteriën <i>Moraxella urethralis</i> en <i>Oligella urethralis</i>, de merknaam 'Purethal', de chemische term 'norethisteronacetat' en een groot aantal samenstellingen met 'urethra' en afleidingen hiervan.
...inkhof	U voert letters in die het einde van het woord vormen. Na invoer van drie of meer letters klikt u op de knop Zoeken. De eventueel gevonden woorden verschijnen nu in het resultatenvenster. Voert u bijvoorbeeld 'alba' in, dan verschijnen in het resultatenvenster alle woorden en woordgroepen die op 'alba' eindigen: het Latijnse vrouwelijke bijvoeglijke naamwoord ('witte') zelf, de bacterie <i>Nocardia alba</i>, de neuroanatomische term 'substantia alba' en de huidziekte 'pityriasis alba'.

U kiest de zoekmethode door een van de drie 'radioknoppen' met de muis aan te klikken of door de onderstreepte letter B, M of E in combinatie met de Alt-toets in te drukken. De overige opties in het zoekvenster zijn ook door middel van Alt-

toetscombinaties te activeren. U verplaatst de cursor tussen de knoppen en de vensters met behulp van de tab-toets (voorwaarts) en de toetsencombinatie Shift-tab (achterwaarts).

Het woord in het resultatenvenster dat met de cursorbalk is gemarkeerd, kunt u invoegen op de plaats van de cursor in uw tekstdocument door erop te dubbelklikken. Klikte u op de knop 'Invoegen', dan hebt u de mogelijkheid de term op het Klembord te plaatsen. U kunt het woord dan in een andere toepassing plakken.

8.2 Hoofdlettergevoelige spellingcontrole

Pinkhof Medische spellingcontrole maakt onderscheid tussen hoofdletters en kleine letters, in het bijzonder met het oog op het gebruik van hoofdletters in namen van micro-organismen en anatomische eponiemen. Een woord dat met een beginhoofdletter wordt geschreven, wordt niet gevonden als u het volledig in kleine letters invoert. Bij een vergeefse zoekactie kunt u daarom overwegen de zoekterm opnieuw in te voeren, maar nu met een beginhoofdletter.

U wilt bijvoorbeeld nagaan of u bij 'Staphylococcus aureus' het eerste woord met 'f' of 'ph' moet schrijven. Uw zoekactie naar 'sta' als beginletterreeks levert daarbij niet de gewenste vorm op. U zoekt vervolgens naar 'Sta' en vindt bij de circa twintig gevonden vormen de gezochte vorm 'Staphylococcus aureus'. Voert u 'staf' in, dan vindt u verscheidene verbuigingen en afleidingen van de vernederlandste vorm 'stafylokok'.

U maakt het invulvenster Zoektekst leeg door op de knop 'Leeg' te klikken of Alt-L in te toetsen. U kunt ook op het getoonde woord dubbelklikken en vervolgens direct een nieuw woord typen.

Na het invoegen van een gevonden term op de cursorpositie wordt het zoekvenster van *Pinkhof Medische spellingcontrole* automatisch gesloten. U kunt het zoekvenster ook verlaten door op de knop 'Annuleren' of op de knop met het kruis rechtsboven in het venster te klikken of door op de escapetoets te drukken.

8.3 Toevoegen van niet-herkende vaktermen

Bij de spellingcontrole wordt alle tekst met het taalkenmerk 'Nederlands' getoetst aan de begrippenlijst van *Pinkhof Medische spellingcontrole*. Deze lijst bevat de in de inleiding genoemde vaktermen en verder alle woorden uit de officiële *Woordenlijst Nederlandse taal*. Een term die tijdens de spellingcontrole als onbekend wordt aangemerkt, is fout en kan door de gebruiker worden verbeterd. Hierbij kan een suggestie uit de keuzelijst worden overgenomen. De keuzelijst is snel en eenvoudig op te roepen met de contextmenu-toets, rechts van de spatiebalk en doorgaans pal links van de Ctrl-toets.

De gebruiker kan vervolgens de gemarkeerde term goedkeuren voor gebruik in de tekst. Is het wenselijk dat de term ook in de toekomst wordt herkend en goedgekeurd, dan is het verstandig een aangepaste woordenlijst met nieuwe medische vaktermen aan te leggen. Raadpleegt u voor meer aanwijzingen hierover de helpfunctie of de gebruikershandleiding van het door u gebruikte programmaonderdeel van Office.

9 Spellingdynamiek in de medische terminologie

9.1 Spellingwijzigingen met ingang van 2005

In 2005 heeft de Nederlandse Taalunie verscheidene spellingregels gepreciseerd en deze met een minimum aan uitzonderingen op het Nederlands toegepast. Dit heeft gevolgen gehad voor de schrijfwijze van tientallen woorden die in medisch taalgebruik vaak voorkomen en daarnaast voor enkele duizenden medische termen die naar personen zijn vernoemd, de zogeheten ‘eponiemen’. De in 1995 ingevoerde spellingregels hadden minder gevolgen voor het Nederlands in medische vaktaal: slechts enkele tientallen woorden, met hun samenstellingen en afleidingen, zijn toen veranderd. De belangrijkste spellingwijzigingen zijn in het volgende overzicht opgenomen.

<i>spelling vóór 2005</i>	<i>spelling vanaf 2005</i>	<i>toelichting</i>
Alzheimer-patiënt Hickman-katheter Cune-Albright-syndroom	alzheimerpatiënt hickmankatheter, hickman-katheter cune-albrightsyndroom, cune-albright-syndroom	Eponiemen (naar personen vernoemde woorden) verliezen altijd de beginhoofdletter van de eigen naam en bij voorkeur ook het liggend streepje. Zie ook de paragraaf over eponiemen (blz. 28).
HIV-virus IVF-behandeling DES-dochter DES-moeder aids-patiënt	hiv-virus, hivvirus ivf-behandeling desdochter desmoeder aidspatiënt	Frequent gebruikte letterwoorden (acroniemen) worden in kleine letters geschreven. Kan men het letterwoord als een woord uitspreken (dus niet met afzonderlijk genoemde letters), dan vervalt het liggend streepje (behoudens bij klinkerbotsing). Men spreekt bijvoorbeeld ‘hiv’ als ‘haaie-vee’ en ook wel als ‘hif’ uit, waardoor ‘hiv-virus’ en ‘hivvirus’ toegelaten zijn.
co-assistent	coassistent	Geen liggend streepje na Latijnse voorvoegsels als er geen sprake van klinkerbotsing is.
preëmbryo reïntegratie	pre-embryo re-integratie (<i>één uitzondering: men schrijft nog steeds ‘reïncarnatie’!</i>)	Bij klinkerbotsing bij Latijnse voorvoegsels wordt nu het liggend streepje gebruikt. Voorheen werd het trema gebruikt.
aëroob, anaëroob	aeroob, anaeroob	In ‘aero’ verliest de e het trema.
pseudo-zwangerschap semi-permeabel	pseudozwangerschap semipermeabel	Bepaalde voorvoegsels, waaronder ‘pseudo’ en ‘semi’, verliezen het liggend streepje (behoudens bij klinkerbotsing).
wiggebeen vliegezwam paddestoel	wiggenbeen vliegenzwam paddenstoel	De regel van de tussen-n wordt vanaf 2005 ook op deze woorden toegepast. De in 1995 gemaakte uitzondering van de toepassing van de regel van de tussen-n voor samenstellingen ‘dier+plant’ en verstaande uitdrukkingen is komen te vervallen.
moleculair-biologisch, populair-wetenschappelijk	moleculairbiologisch populairwetenschappelijk	Bepaalde samengestelde bijvoeglijke naamwoorden verliezen het liggend streepje.

Verspreid in deze handleiding zijn de meest voorkomende gewijzigde medische termen opgenomen. Zij dienen als voorbeeld van algehele spellingveranderingen. De getoonde spellingverandering in voorbeeldwoorden is dus ook van toepassing op vormverwante woorden, zoals samenstellingen en afleidingen:

<i>verandering</i>	<i>analoge voorbeelden ('zo ook...')</i>	<i>toelichting</i>
hartkatheter	katheteriseren	c → k, ook in afleiding van zelfst. naamw.
downsyndroom	broca-afasie, bárányproef	In een eponiem verliest een eigennaam zijn beginhoofdletter.
pseudozwangerschap	pseudoallergie	Na het voorvoegsel 'pseudo' vervalt het streepje (behoudens bij klinkerbotsing).
sacharose	sacharide, sacharosurie	cc → c, ook in afleidingen

9.2 Spellingwijzigingen met ingang van 1995

Tussen-n:

<i>spelling vóór 1995</i>	<i>huidige spelling</i>
basepaar	basenpaar
boordeknoopabces	boordenknoopabces
lendewervel	lendenwervel
kurketrekkerslok darm	kurkentrekkerslok darm
ribbeboog	ribbenboog
ruggegraat, ruggewervel	ruggengraat, ruggenwervel
saccharose	sacharose
spinnewebvlies	spinnenwebvlies
strottehoofd	strottenhoofd
veneconstrictie	venenconstrictie
wiegedood	wiegendood

Let op bij samenstellingen met namen van dieren:

<i>spelling vóór 1995</i>	<i>huidige spelling</i>
amoebekyste	amoebencyste
slangebeetserum	slangenbeetserum
slakkehuis	slakkenhuis
vissehuid	vissenhuid
zwanehalsmalformatie	zwanenhalsmalformatie

Wijziging van de c in een k of omgekeerd:

<i>spelling vóór 1995</i>	<i>huidige spelling</i>
hartcatheter	hartkatheter
halskyste	halscyste
kosmetisch	cosmetisch
publikatie	publicatie

Diversen:

<i>spelling vóór 1995</i>	<i>huidige spelling</i>
coënzym	co-enzym
diagnostiseren	diagnosticeren
meeëter	mee-eter

9.3 Samenstellingen en het liggend streepje

Veel medische begrippen betreffen een samenstelling van twee of meer naamwoorden:

acetylcholinesteraseremmerintoxicatie	digitalesubtractieangiografie
dubbelcontrastangiocardiografie	dunnenaaldaspiratiecytologie
groeihormoonreceptorantagonist	langeketenvetzuur
schildklierhormoonconcentratie	speekselklierhypofunctieonderzoek

In het Nederlands worden de delen van een samenstelling altijd aaneen geschreven, ongeacht de lengte van de samenstelling. Het scheiden van de delen van een samenstelling door een of meer spaties is gebruikelijk in het Engels, maar in het Nederlands slechts toegestaan bij een zeer beperkt aantal woorden buiten de medische terminologie (straatnamen e.d.). Zo is de samenstelling ‘serotonineheropnameremmer’ in het Engels ‘*serotonin reuptake inhibitor*’. Taalkundigen gebruiken wel de term ‘Engelse ziekte’ voor het ongeoorloofd opdelen van een samenstelling in losse woorden, bijvoorbeeld ‘dunne naald aspiratie cytologie’ in plaats van ‘dunnenaaldaspiratiecytologie’.

9.3.1 Het liggend streepje bij klinkerbotsing

Het liggend streepje (ook wel ‘koppelteken’ of ‘divisie’ genoemd) wordt geplaatst tussen klinkers die samen een onbedoelde klinker vormen (‘klinkerbotsing’):

hogere-urine w egontsteking	iso-enzym s tructuur
jodide i on	para-umbilicaal

Scheiding van klinkers door het liggend streepje is echter overbodig en dus onjuist wanneer de aaneengesloten klinkers geen eenklank of tweeklank vormen. Een streepje is dus overbodig in de volgende voorbeelden:

consultatiebureauarts	herniaoperatie
isoagglutinine	synthetaseactiviteit

9.3.2 Het liggend streepje naar keuze

De spellingregels schrijven het gebruik van het liggend streepje in slechts een beperkt aantal gevallen dwingend voor. Met een precisering in 2005 van reeds in 1995 ingevoerde spellingregels is de toepassing van het liggend streepje verder teruggebracht. Dit betekent niet dat taalgebruikers het liggend streepje niet mogen toepassen in samenstellingen die naar hun mening een onduidelijk woordbeeld bieden. De spellingregels melden hierover:

‘In gevallen waarin [de in de wet genoemde toepassing van het liggend streepje] niet voorziet, behoudt de taalgebruiker de vrijheid om met een streepje de structuur van een onoverzichtelijke samenstelling te verduidelijken’.

In een beperkt aantal gevallen is van een samenstelling zonder liggend streepje in *Pinkhof Medische spellingcontrole* tevens een vorm met een liggend streepje opgenomen, mits deze nevenvorm voldoende gangbaar in het medische taalgebruik is. Hierbij is zo veel mogelijk consistentie nagestreefd. Dit streepje verduidelijkt bijvoorbeeld in onderstaande medische termen de samenstelling van een uitheemse persoonsnaam met een algemeen medisch begrip. In de spelling van voor 2005 werd de persoonsnaam hier nog met een beginhoofdletter geschreven en door een streepje gevolgd, maar deze dwingende spellingregel is dus afgeschaft. Voorbeelden:

<i>spelling vóór 1995</i>	<i>huidige spelling</i>
biskrabuil	biskra-buil
bresciashunt	brescia-shunt
hajekulcus	hajek-ulcus
hyrtlplexus	hyrtl-plexus
mikuliczafte	mikulicz-afte

Volgens de spellingregels van vóór 1995 was in drieledige samenstellingen na het eerste, bijvoeglijke naamwoord een liggend streepje verplicht. In de huidige spelling mag het in de meeste gevallen worden weggelaten, maar de weglating is niet verplicht. De taalgebruiker mag het liggend streepje nog steeds invoegen om daarmee de samenstelling te verduidelijken. Het staat de taalgebruiker dus vrij een liggend streepje in onderstaande en overige lange medische vaktermen te plaatsen. Het verdient de voorkeur dit met mate te doen.

<i>spelling vóór 1995</i>	<i>huidige spelling</i>
weke-delentumor	wekedelentumor
open-hartoperatie	openhartoperatie
lage-luchtweginfectie	lageluchtweginfectie
korte-darmsyndroom	kortedarmsyndroom
gesteelde-lapmethode	gesteeldelapmethode

Het liggend streepje is inhoudelijk functioneel en daardoor voorgeschreven in combinaties van begrippen die niet samen een vaste eenheid vormen. Een liggend streepje wordt wél gebruikt bij de combinatie van gelijkwaardige elementen in een samenstelling (de ‘maagdarm’ en ‘hoofdhals’ bestaan niet):

maag-darmziekte	hoofd-halstumor

Merk tot slot op dat volgens de spellingregels van na 2005 een verbindend streepje niet meer is voorgeschreven in samengestelde termen als de volgende:

24 uursurine	12 afleidingen-ecg

9.4 Eponiemen, micro-organismen en letterwoorden

Pinkhof Medische spellingcontrole bevat ruim 3000 namen van ziekten, technieken en zaken die zijn vernoemd naar hun ontdekker, zogeheten ‘eponiemen’. Voorbeelden: ‘cheyne-stokesademhaling’, ‘barrlichaampje’, ‘graafse follikel’, ‘hunterse tong’ en ‘ziekte van Parkinson’.

Wanneer een eigennaam vooraan aan een naamwoord wordt gekoppeld, verliest de naam zijn beginhoofdletter. Tot 2005 betrof deze regel een zeer beperkt aantal medische vaktermen. Vanaf 2005 geldt deze regel zonder uitzondering voor alle eponiemen. *Pinkhof Medische spellingcontrole* bevat ruim 3000 medische eponiemen, zoals:

bechterewpatiënt	downsyndroom
dopplerechografie	antiparkinsonmedicatie
billrothoperatie	

Zoals in de voorgaande paragraaf is aangegeven, is van elk eponiem een nevenvorm (‘vormvariant’) met een liggend streepje opgenomen, behoudens bij enkele gangbare, goeddeels ingeburgerde vormen.

De eigennamen in de ruim 3000 eponiemen zijn als afzonderlijk woord in de lijst opgenomen: Adams, Stokes, Barr, Bechterew, Down, Paget, Tietze enzovoort. Deze namen worden door *Pinkhof Medische spellingcontrole* alleen goedgekeurd wanneer zij zelfstandig worden gebruikt, dus niet in een samenstelling:

de ziekte van Bechterew	het syndroom van Down
een operatie volgens Billroth	

Pinkhof Medische spellingcontrole herkent de onderdelen van de namen van ruim 8000 bacteriën en overige pathogenen (gisten enz.). Deze namen zijn tweedelig, volgens de gebruikelijke binominale nomenclatuur. Voorts wordt de volledige naam van nagenoeg 2000 virussen herkend.

De binominale naamgevingsberegeling schrijft voor dat het eerste woord van de meerledige naam met een beginhoofdletter wordt geschreven. Alle navolgende woorden worden zonder uitzondering met een kleine letter geschreven, ook wanneer daarin een eigennaam is verwerkt:

<i>Histoplasma duboisii</i>	<i>Lophophora williamsii</i>

Soortnamen uit de binominale nomenclatuur worden in cursief geschreven. In toenemende mate staan wetenschappelijke redacties het toe dat ook de aanduiding van een orde, familie of genus, lange tijd niet cursief geschreven, wordt gecursiveerd.

De naamgeving van virussen is in 2004 verregaand gestandaardiseerd door de International Committee on Taxonomy of Viruses. Onderscheiden zijn drie virusorden, die zijn onderverdeeld in 73 families, 9 subfamilies, 287 genera en 1938 soorten. *Pinkhof Medische spellingcontrole* heeft deze nomenclatuur opgenomen in aanvulling op gangbare Nederlandse namen van 180 virussen. Dit betekent dat de spellingcontrole bij 180 virussen de Nederlandse naam toelaat naast de officiële,

internationale naam. Merk op dat de officiële virusnomenclatuur veelal Engels-talig is en dat de namen dus een of meer spaties kunnen bevatten. Het gebruik van beginhoofdletters en cursivering bij officiële en tentatieve virussoortnamen c.q. groepsaanduidingen van virussen is complex beregeld en door de onvol-doende eenduidigheid nog niet gangbaar.

<i>officiële virusnaam</i>	<i>Nederlandstalige virusnaam</i>
infectie met <i>Marburgvirus</i>	infectie met het marburgvirus
infectie met <i>Lake Victoria marburgvirus</i>	infectie met het Lake Victoria-mar-burgvirus
infectie met <i>Pox virus</i>	infectie met het pokkenvirus
infectie met <i>Measles virus</i>	infectie met het mazelenvirus
infectie met <i>Betalipothrixvirus</i>	-
onderzoek van de <i>Bunyaviridae</i>	-
onderzoek van de <i>Alphaherpesvirinae</i>	-

Eigennamen in overige meerledige begrippen (anatomie, pathologie) worden wel met een hoofdletter geschreven:

cavum Retzii	sphincter Oddi
ductus Stenonianus	lobus Spigelli
morbus Addisoni	valvula Bauhini

De uitgang -i wordt in Latijnse genitiefvormen van eigennamen vaak onjuist, hypercorrect tot -ii verdubbeld: ‘circulus Willisii’ in plaats van het juiste, maar minder gebruikelijke ‘circulus Willis’, vernoemd naar ‘Willis’. De uitgang -ii is juist als de nominatief van de naam op -i of -ius eindigt:

Eustachius	tuba Eustachii
Bütschli	<i>Iodamoeba bütschlii</i>

Maar:

Botallus	ductus Botalli
Morel	morbus Morelli

Circa duizend gangbare medische letterwoorden zijn opgenomen, voor zover zij uit ten minste drie letters bestaan: RNAi, SARS, MRSA, CVA, ELISA, DALY, IgE. Merk op dat veel medische letterwoorden die voorheen met hoofdletters werden geschreven, vanaf 2005 met kleine letters worden geschreven. De nieuwe schrijfwijzen ‘eeg’ en ‘ecg’ vinden begrijpelijkerwijs slechts langzaam ingang. Het in analogie hiermee te vormen letterwoord ‘eng’ voor een elektronystagmogram zal niet bijdragen aan de gemoedsrust van een patiënt bij de neurofysioloog.

Voorbeelden:

<i>vanaf 2005 met kleine letters</i>	<i>vanaf 2005 met hoofdletters</i>
het azs en het czs, de bse, de cpr, het ecg, het eeg, het emg, de grm, het hmv, de ivf, de kie, de mrt	de ADD, het ADH, de AZT, het CVA, de CTE, het DDT, het IUD, de MRI, de PET, het PMS, de TIA, het TSS
ecg-onderzoek, eeg-apparatuur, drie emg's en twee ecg's	een MRI-onderzoek, twee TIA's

10 Colofon

Pinkhof Medische spellingcontrole versie 4.1 artikelnummer: 9000102154

© 2010 Bohn Stafleu van Loghum, Houten
Bohn Stafleu van Loghum Het Spoor 2 | 3994 AK Houten | Nederland
www.bsl.nl | www.pinkhof.nl e-mail pinkhof@bsl.nl

versie 1 juni 1999
versie 2 april 2004
versie 3 februari 2006
versie 4 november 2008
versie 4.1 september 2010

*samenstelling van
woordmateriaal en handleiding* drs. Arnoud van den Eerenbeemt,
Bohn Stafleu van Loghum

taaltechnologie, installatieroutine Knowledge Concepts bv

11 Bronmateriaal

bacterienamen Euzéby (J.P.): *List of Prokaryotic Names
with Standing in Nomenclature*

farmaceutisch woordmateriaal Z-Index bv/WINAP/KNMP

Terminologia Anatomica Georg Thieme Verlag, Stuttgart, Duits-
land

virusnamen ICTV *Taxonomy and Index to
Virus Classification and Nomenclature*

Met dank aan de redactie van het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*
voor terminologisch overleg.

12 Gebruiksrechten

Pinkhof Medische spellingcontrole is met de grootst mogelijke zorg samengesteld.
De samensteller en de uitgever kunnen evenwel geen aansprakelijkheid aanvaar-
den voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in dit
product zou kunnen voorkomen. Suggesties voor verbeteringen kunnen de sa-
mensteller per e-mail worden toegezonden: pinkhof@bsl.nl.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvou-
digd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt,
in enige vorm of op enige wijze, elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, op-
namen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestem-
ming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 1230 KB HOOFFDORP). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Levering en diensten geschieden volgens de voorwaarden van Bohn Stafleu van Loghum, gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel te Utrecht op 17 juni 2010, dossiernummer 32107635 onder de naam 'Springer Media'. De voorwaarden zijn te zien op www.bsl.nl en worden de koper op diens verzoek toegezonden.

Microsoft Word[®], Microsoft Outlook[®], Microsoft Excel[®], Microsoft Access[®], Microsoft[®] Powerpoint[®], Microsoft Office[®] en Microsoft Windows[®] zijn geregistreerde handelsmerken van Microsoft. Microsoft[®] is een geregistreerd handelsmerk van Microsoft in de Verenigde Staten en/of andere landen.

Pinkhof Medische spellingcontrole werkt in combinatie met de officiële woordenlijst van de Nederlandse taal zoals opgenomen in *Woordenlijst Nederlandse taal* en sluit dus aan bij de bestaande spellingvoorziening van Word en overige programma's met Nederlandstalige spellingcontrole van Microsoft.